

۱۵۸۷۲۶۴

نقش طبیعت در
شکل‌گیری اساطیر ایران

www.ketab.ir

نشر مهرنوروز

سرشناسه	: دادور، ابوالقاسم، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: نقش طبیعت در شکل گیری اساطیر ایران / مولفین ابوالقاسم دادور، رویا روزبهانی.
مشخصات نشر	: تهران : مهر نوروز، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۰ ص: مصور (بخشی رنگی)، جدول (بخشی رنگی).
شابک	: ۱۵۰۰۰ ریال : ۱-۳۶-۷۲۶۱-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتاینامه: ص. ۱۹۷.
موضوع	: اساطیر ایرانی
موضوع	: Mythology, Iranian
موضوع	: اساطیر در ادبیات
موضوع	: Mythology in literature
موضوع	: طبیعت گرایی در ادبیات
موضوع	: Naturalism in literature
شناسه افزوده	: روزبهانی، رویا، ۱۳۶۱ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵۷۲۰/BL۲۲۷۰
رده بندی دیویی	: ۲۰۱/۱۳۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۲۵۴۲۷

مهرونوژ

عنوان	: نقش طبیعت در شکل گیری اساطیر ایران
پدیدآورندگان:	: دکتر ابوالقاسم دادور - رویا روزبهانی
طراحی جلد:	: رویا روزبهانی
صفحه آرائی:	: رویا روزبهانی
چاپ اول:	: ۱۳۹۷
شمارگان:	: ۱۰۰ جلد
شابک:	: ۱-۳۶-۷۲۶۱-۶۰۰-۹۷۸
قیمت:	: ۱۵۰۰۰ تومان

حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

تلفن: ۸۸۵۱۳۹۰۶

دورنگار: ۸۸۵۱۱۸۰۷

www.mnbook.ir

info@mnbook.ir

فهرست

مقدمه ۱۲

فصل اول

اسطوره و مفاهیم آن

مفاهیم و تعاریف اسطوره ۱۷

اهداف اسطوره ۲۵

فصل دوم

اوضاع جغرافیایی و طبیعی ایران باستان

موقعیت جغرافیایی نجد ایران ۲۹

منطقه بندی ناهمواری ها ۳۲

نواحی کوهستانی ۳۱

رشته کوه های شمالی ایران ۳۵

رشته کوه های غربی ایران ۳۵

رشته کوه های مرکزی ایران ۳۶

کوه های منفرد شرقی ایران ۳۷

دشت ها و بیابان ها ۳۷

آب های ایران ۴۰

- ۴۰..... دریاها
- ۴۱..... دریاچه‌ها
- ۴۲..... رودها
- ۴۴..... آب و هوای ایران
- ۴۴..... پوشش گیاهی
- ۴۵..... تضادهای طبیعی

فصل پنجم نقش طبیعت در شکل‌گیری اساطیر ایران

- ۵۳..... نیروهای طبیعی ناآرام‌گذار و اسطوره ساز
- ۵۳..... آب
- ۶۳..... باران
- ۶۴..... کوه
- ۶۸..... زمین
- ۷۰..... آسمان
- ۷۲..... خورشید
- ۷۷..... ماه
- ۸۱..... ستارگان
- ۸۶..... باد
- ۸۹..... گیاهان و درختان
- ۱۰۰..... جانوران
- ۱۱۵..... آتش

فصل چهارم

نقش تضادهای طبیعی در ایجاد باورهای خیر و شر در اساطیر جهان

۱۲۵.....	نقش تضادهای طبیعی در ایجاد باور خیر و شر در اساطیر جهان
۱۲۷.....	بین النهرین.....
۱۳۳.....	مصر.....
۱۴۲.....	هند.....
۱۴۵.....	چین.....
۱۴۷.....	تبت.....
۱۵۰.....	اروپای شمالی.....
۱۵۸.....	ایرلند.....

فصل پنجم

تضادهای طبیعی و نقش آن در باور خیر و شر در اساطیر ایران

۱۶۵.....	خیر و شر در آیین زرتشتی.....
۱۷۱.....	خیر و شر در اسطوره آفرینش.....
۱۷۳.....	خیر و شر در آیین زروانی.....
۱۷۶.....	خیر و شر در آیین مانی.....
۱۷۷.....	نبرد خیر و شر در اسطوره تیشتر.....
۱۷۸.....	تضاد در شخصیت ایزدان.....
۱۸۰.....	خیر و شر در داستان‌های قهرمانی و حماسی.....
۱۸۳.....	جدال خیر و شر در شاهنامه فردوسی.....
۱۸۶.....	نتیجه.....
۱۹۳.....	فهرست منابع متن.....
۱۹۹.....	فهرست منابع تصاویر.....

۱- مقدمه

اسطوره‌ها اصطلاحی کلی و در برگیرنده باورهای مقدس انسان در مرحله خاصی از تطورات اجتماعی است که در عصر جوامع به اصطلاح ابتدایی شکل می‌گیرد و باور داشت مقدس هم‌گان را می‌گیرد. اساطیر حتی در ساده‌ترین سطوح خود انباشته از روایاتی معمولاً مقدس به حساب می‌آیند. بیان، موجوداتی فوق بشری و وقایع شگفت‌آوری هستند که در زمان‌هایی آغازین با کیفیتی متفاوت با کیفیات زمان عادی ما، رخ داده و به خلق جهان و اداره آن انجامیده است. آنچه جالب توجه است، این است که اساطیر کوششی برای اثبات و شایسته قبول افتادن، این روایات و باورها نمی‌کند و از سوی پیروان و مومنان هرگز درباره حقیقت آن‌ها شک و تردیدی ورزیده نمی‌شود، هر چند هم که این روایات باور نکردنی و نامعقول به نظر آیند.

اسطوره، در کنار حماسه و فولکلور، یکی از عناصر شکل‌دهنده فرهنگ و هویت قومی و ملی جوامع بوده است. بعضی از اسطوره‌شناسان آن را دین تمدن‌های اولیه در دوران پیش از گسترش ادیان توحیدی می‌دانند. بسیاری از محققان، اساطیر را نه همچون یکی از انواع حکایات سرگرم‌کننده، بلکه پاسخگوی نیازهای مادی و معنوی انسان قدیم می‌دانند.

شناخت اساطیر به لحاظ دستیابی به اصل و ریشه عوامل محدود کننده ذهن

و رفتارهای اجتماعی و یا بالعکس، عوامل مشوق و پیش برنده اقوام در عصر حاضری تواند بسیار نتیجه بخش باشد. اسطوره‌ها را می‌توان از طریق بررسی متون کهن ادبی و مذهبی و نیز آثار هنری به‌جای مانده و گاهی با مقایسه آن‌ها شناخت و به کنه و محتوای درونی و بیرونی آن‌ها پی برد. ایران با داشتن تمدن چند هزار ساله یکی از غنی‌ترین گنج‌های افسانه و اسطوره‌ها را دارد. اسطوره‌های ایران بازتاب استمرار یک سنت قدیمی در فرهنگ و زبان این ناحیه جغرافیایی پهناور است که در فراسوی مرزهای ایران کنونی گسترش یافته است.

آگاهی ما از اساطیر ایران از منابع گوناگون سرچشمه می‌گیرد. آثار هنری باستان در بسیاری از موارد منابع مناسبی برای اساطیر ایران به شمار می‌آیند. اما مهم‌ترین منابع اساطیر ایران، اوستا، کتاب مقدس زرتشتیان است که البته متأسفانه تنها آن قسمت از اوستا که در مناسک دینی کاربرد دارد در دست است که تقریباً یک چهارم اصل کتاب است. ادبیات پهلوی، یا فارسی میانه شامل مطالب متنوع بسیاری است که طبعاً تفکرات زمان تألیف خود را منعکس می‌سازند، اما در بعضی از آن‌ها اسطوره‌ها و باورهای اوستایی حفظ شده است مانند بندش که مجموعه‌ای است از ترجمه متن‌های اوستایی درباره آفرینش و کیفیت آن. از میان متون فارسی نیز می‌توان به شاهنامه فردوسی که منبع اصلی روایت‌های اساطیری و حماسی ایران به شمار می‌آید اشاره کرد، و همین‌طور بسیاری از نگارهای برآمده از دوران هخامنشی، اشکانی و ساسانی بر دیواره‌ها و روی مهرها و سکه‌ها، نگارها که تصویرهایی از خدایان و قهرمانان گذشته را به‌عنوان اسطوره منعکس می‌کند. نخستین چالش برای هر پژوهشگری که در حوزه اسطوره‌شناسی به کاوش می‌پردازد، پاسخ دادن به این سوال است که اساطیر چگونه به وجود آمده‌اند و چه عواملی در شکل‌گیری آنان موثر بوده است. تا کنون دیدگاه‌های مختلفی در این باره مطرح شده است و بحث‌های زیادی در این زمینه میان صاحب نظران صورت گرفته است. کتاب حاضر نیز بر مبنای همین مسئله و با نگاهی بنیادین به شکل‌گیری اساطیر در پی یافتن نقش طبیعت در بوجود آمدن اساطیر ایران و در

آخر نیل به این باور است که ما در پی یافتن ریشه بسیاری از تفکرات، تخیلات و یا اعتقادات خود در حقیقت به نوعی آزادی دست خواهیم یافت که انگیزه و دستمایه ما در جهت درک بهتر و عمیق‌تر فرهنگ و هویت فردی و ملی‌مان خواهد بود. این پژوهش با تجمیع نتایج حاصله سعی نموده زمینه را برای پژوهش‌های آتی در جهت کاربردی نمودن یافته‌ها فراهم نماید؛ هرچند که تدقیق در جوانب نتایج، خود نیازمند پژوهش‌هایی مستقل خواهد بود.

در اینجا لازم است تا سپاس و تشکر خود را از همه عزیزان و عواملی که زمینه تحقق این اثر را فراهم نمودند اظهار نماییم. امید است تا با تلاش‌های محققانه سایر پژوهشگران، زمینه‌های بازشناسی تمدن غنی این مرز و بوم در جهت تعالی و گسترش آن، گام‌های ارزشمندی برداشته شود.